

BINARNOSTI I SUPROTNOSTI U HRVATSKOME JEZIKU, KNJIŽEVNOSTI I KULTURI

(49. seminar Zagrebačke slavističke škole, Dubrovnik, 16–22. kolovoza 2021.)

Od 16. do 22. kolovoza 2021. održan je u Dubrovniku 49. seminar Zagrebačke slavističke škole koja već gotovo pet desetljeća okuplja inozemne kroatiste i slaviste promičući stručno i znanstveno bavljenje hrvatskim jezikom, književnošću i kulturom. Središnja su tema Seminara bile *Binarnosti i suprotnosti u hrvatskome jeziku, književnosti i kulturi*. Seminar je održan uz financijsku potporu Ministarstva znanosti i obrazovanja Republike Hrvatske, Ministarstva kulture i medija Republike Hrvatske, Sveučilišta u Zagrebu, Odsjeka za kroatistiku Filozofskoga fakulteta u

Zagrebu te Dubrovačko-neretvanske županije. U programu su sudjelovala 34 polaznika iz 13 europskih zemalja, i to 18 inozemnih nastavnika kroatistike i slavistike te 16 inozemnih studenata kroatistike i slavistike, kao i 20 nastavnika i predavača, u prvome redu s Odsjeka za kroatistiku, ali i drugih odsjeka Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, drugih hrvatskih obrazovnih institucija te stranih sveučilišta. Usprkos epidemiološkoj situaciji koja se odrazila i na trajanje seminara i na broj polaznika, sadržajem, pristupom i razradom jezikoslovnih, književnih i kulturnih

tema program Zagrebačke slavističke škole nije zaostajao za prethodnima. Dapače, Škola je svojom kvalitetom i organizacijski dobro promišljenim odgovorom na sve izazove još jednom potvrdila svoje prestižno mjesto u kroatističkim i slavističkim znanstvenim i stručnim, jezikoslovnim, književnoznanstvenim i kulturnim krugovima. Program 49. seminara Zagrebačke slavističke škole kao i prijašnjih je godina bio ustrojen od lektorata, književnih i jezikoslovnih proseminara te jezikoslovnih, književnoznanstvenih i kulturnih predavanja. Neizostavan dio programa činio je i kulturni blok koji su činili različiti kulturni sadržaji te stručni izleti i razgledavanja znamenitosti.

U nastavnome dijelu programa 49. seminara polaznici su s obzirom na razinu jezične kompetencije ili područja svojega znanstvenoga i stručnoga bavljenja mogli birati među šest obveznih lektorata te jezikoslovnih i književnih proseminara.

Rad u lektoratima, *Konverzacija II* pod vodstvom Ive Dragičević i *Konverzacija III* pod vodstvom Igora Marka Gligorića, obuhvatio je poučavanje i učenje hrvatskoga kao J2 od razine B2 do C1. Osnovni je cilj lektorata *Konverzacija II* bio razvijanje lingvističke, sociolingvističke i pragmatičke sastavnice komunikacijske kompetencije polaznika, što se temeljilo na razvijanju prijavnih (čitanje i slušanje) i proizvodnih

djelatnosti (pisanje i govorenje). U okviru lektorata *Konverzacija III* spomenute su se sastavnice komunikacijske kompetencije razvijale i prepričavanjem neprilagođenih tekstova različitih tipova diskursa, tematski aktualnih i u okviru različitih funkcionalnih stilova hrvatskoga standardnoga jezika.

Na književnim su se proseminarima obrađivale izabrane književne i kulturno-povijesne teme u okviru središnje teme Seminara – binarnosti i suprotnosti. Naglasak je proseminara *Binarizam u hrvatskoj poeziji i prozi*, koji je vodila Lana Molvarec, bio na čitanju djela moderne i suvremene hrvatske književnosti, pri čemu se binarnostima pristupalo konstruktivnom raspravom na temelju književnih predložaka. Primjerice opreka muško i žensko razmatrana je na primjeru Matoševih novela, opreka estetike i ideologije analizirana je na primjeru Krležine drame *Kristofor Kolumbo*. Proseminar *Kulturna povijest Dubrovnika u ranom novom vijeku* za cilj je imao osvijetliti različite aspekte života – političkoga, društvenoga, vjerskoga i kulturnoga – u ranonovovjekovnome Dubrovniku, fokusirajući se na opreke tipa „unutarnje” lice Grada (npr. mit o postanku i politički ustroj Republike; odnos vlastele i pučana) i „vanjsko” lice Grada (npr. Mlečani i Osmanlije iz dubrovačke perspektive).

U okviru jezikoslovnih pro-seminara, *Jezičnih biografija* pod vodstvom Kristiana Novaka i *Uvoda u grafostilistiku* Nikole Koščaka, između ostaloga polaznici su imali priliku izrađivati skice vlastitih i tuđih jezičnih biografija te dobiveni jezični materijal analizirati na razini diskursa i konstrukcije narativnoga identiteta, ali i upoznati se s različitim tipovima i primjerima grafostilema i retoričkim figurama u relaciji s pismom i pravopisom te uvidjeti posebnosti pojedinih diskursnih tipova i žanrova na temelju istraživanja grafostilematike odabranoga korpusa hrvatske poezije i pripovjedne proze, novinarskih i reklamnih tekstova, kao i suvremenoga digitalnoga diskursa.

Predavački dio programa Seminara bio je koncentriran oko tematskih okosnica – binarnosti i suprotnosti. Svakodnevno su se poslije obveznih lektorata i proseminara održavala dva predavanja – jedno književno, tj. kulturnoznanstveno, jedno jezikoslovno i obratno, uz obvezatnu poticajnu i živu raspravu.

Jezikoslovni je ciklus predavanja osmislila i moderirala Tatjana Pišković. Otvorio ga je Mateo Žagar predavanjem *Ćirilica: komu mati, kome maćeha?*, u kojemu je govorio o prošlosti (povijesti) i sadašnjosti slavenske i hrvatske pismenosti s naglaskom na ćiriličkoj pismenosti srednjojužnoslavenskoga prostora. Bernardina Petrović u predavanju

Jedno, a suprotno: enantiosemita u hrvatskome jeziku govorila je o izražavanju dvaju suprotnih značenja jednom riječju u hrvatskome jeziku te o vezi enantiosemitije s polisemijom. Iva Nazalević Čučević održala je predavanje *Minus i minus daju plus – o dvostrukoj negaciji u hrvatskome*, u kojemu je problematizirala odnos dviju niječnih riječi ili izraza, tj. riječi negativna značenja u rečenici koje rezultiraju potvrdnošću. Mislava Bertoša govorila je o mnoštvu primjera značenjskih opreka u ranome diskurzu hrvatske psihijatrije u predavanju *Suprotnosti i binarnosti u ranom diskurzu hrvatske psihijatrije*. Jezikoslovni ciklus predavanja zatvorila je Anđela Frančić predavanjem *Antonimija u hrvatskoj onimiji*, u kojemu je govorila o antonimnim sastavnicama u imenima, točnije u hrvatskim toponimima i antroponimima.

Književnoznanstveni i kulturni ciklus predavanja osmislila je i moderirala Maša Kolanović. Otvorila ga je Lahorka Plejić Poje predavanjem o binarnostima u životu i opusu Ignjata Đurđevića – *Staro i novo, lako i teško i drugi binarizmi u opusu Ignjata Đurđevića*. O uspostavljanju veza u književnome tekstu, semiotičkoj perspektivi u odnosu na kauzalno semantičku u pristupu književnome tekstu govorio je Tomislav Brlek u predavanju *Modernost nasuprot historiji: uvid književnog teksta i*

nevid književne povijesti. Evelina Rudan u predavanju *Oko ili uho, pismo ili glas: binarni kodovi i nebinarne prakse* razmotrila je dva različita pristupa u čitanju usmene književnosti – filološka čitanja, folkloristička čitanja i neofolkloristički zaokret od priče do pripovijedanja. O binarističkoj logici u hrvatskoj lirici 20. stoljeća govorio je Tvrtko Vuković u predavanju *Jedan i jedan su barem tri: Poziv i opoziv binarističke logike u hrvatskoj lirici 20. stoljeća*. Marina Protrka Štimec održala je predavanje o oprekama i binarnostima u hrvatskoj književnosti u 19. stoljeću i početkom 20. stoljeća – *Heretici i sanjari. Opreke i binarnosti na prijelomu stoljeća*. Povjesničar Tvrtko Jakovina održao je predavanje *Između Istoka i Zapada, između europskog i neeuropskog svijeta: čudan slučaj Titove Jugoslavije u Hladnom ratu*, u kojemu je razmatrao razloge jugoslavenske politike koja je u ozračju Hladnoga rata sredinom 20. stoljeća tražila način na koji će opstati i afirmirati se u Europi i svijetu, pa se odlučila okrenuti novoj, hibridnoj politici, izvaneuropskim zemljama, Pokretu nesvrstanih. Književnoznanstveni i kulturni ciklus predavanja zatvoren je predavanjem poljskoga kroatista Macieja Czerwińskiego *Slika Drugoga svjetskog rata u hrvatskom i srpskom povijesnom imaginariju*, u kojemu je analizirana uloga književ-

nosti u poimanju stvarnosti, složen i stupnjeviti odnos fikcije i falcije, kao i sposobnost književnosti da stvori predodžbe koje ulaze u kolektivne imaginarije gdje je poništavanje jugoslavenskoga mita u književnosti neizravno utjecalo na raspad Jugoslavije.

Popodnevni i večernji dio programa činili su kulturni sadržaji, iznimno zanimljivi i raznovrsni. Započelo se obilaskom povijesne gradske jezgre i dubrovačkih znamenitosti uz stručno vodstvo Lahorke Plejić Poje. Od Vrata od Pila do Vrata od Ploča sudionici Seminara saznali su brojne zanimljivosti o dubrovačkoj povijesti, kulturnim znamenitostima i slavnim dubrovačkim ličnostima. Uz stručno vodstvo Mire Knežević i Marijane Ucović obišli su dubrovačke gradske zidine, jedan od najmonumentalnijih fortifikacijskih europskih spomenika, i tvrđavu Lovrijenac, najjaču i najveću tvrđavu na području Dubrovačke Republike. Kustosica Rozana Vojvoda provela je polaznike i nastavnike Škole Umjetničkom galerijom Dubrovnik, gdje su polaznici razgledali izložbu radova suvremenih umjetnika (npr. Pave Urbana, Dubravke Lošić, Ane Opalić i Mare Bratoš, Tine Gverović, Jana Fabrea, Stevea McCurryja) i izložbu Eugena Varzića *Sve su ti slike Ok*. Kada je riječ o stručnim izletima, polaznici su sudjelovali u dvama – na otok Lokrum i Elafitsko otočje. Otok

Lokrum, spomenik prirode i krajobrazne arhitekture, 1963. proglašen posebnim rezervatom šumske vegetacije i stavljen pod zaštitu UNESCO-a, oduševio je polaznike. Nakon razgledavanja otoka pod stručnim vodstvom Marije Medović iz Javne ustanove Rezervat Lokrum, posjeta botaničkomu vrtu, samostanskomu kompleksu, Maksimilijanovim vrtovima i lokrumskom Mrtvom moru polaznici su Seminaru po povratku u Grad posjetili Ogranak Matice hrvatske u Dubrovniku, čiji su im djelatnici uručili vrijedne poklone – Matičina knjižna izdanja. Stručni izlet na Elafitske otoke Šipan i Lopud polaznicima je otkrio dio ljepote dubrovačkoga arhipelaga, ali i kulturnocivilizacijska dostignuća stanovnika tih otoka. Na otoku Šipanu, tzv. *otočiću od zlata*, polaznici Seminaru posjetili su ljetnikovac Vice Stjepovića Skočibuhe iz druge polovice 16. stoljeća, jedan od najočuvanijih dubrovačkih ljetnikovaca. Uz stručno vođenje Marije Goravica polaznici su se upoznali s bogatom kulturnom povijesti Elafita i njihovih ljetnikovaca.

Večernji termini 49. seminara bili su rezervirani za kulturna zbivanja kojima je svrha bila upoznati sudionike s recentnom hrvatskom umjetničkom scenom te kvalitetnim sadržajima predstaviti hrvatsku kulturu. Polaznici su u Lazaretima pogledali predstavu *Jugo* Studentskoga

teatra Lero u režiji Davora Mojaša. Predstavu čine stvaralački fragmenti djela primjerice Iva Vojnovića, Edgara Allana Poea, Mate Vodopića i Davora Mojaša. Središnji kulturni događaj bila je književna večer na kojoj su o svojem odnosu prema književnosti i s njom povezanim društvenim pitanjima govorile pjesnikinje Monika Herceg, Evelina Rudan i Olja Savičević Ivančević. Razgovor je moderirala Maša Kolanović. Pjesnikinje su govorile o tome što njima znači poezija i kakav specifičan oblik znanja ona prenosi drugima. Razgovarale su i o pitanju stereotipizacije autorica i o ponešto podcijenjenoj profesiji pisca u današnjemu svijetu. Nakraju su recitirale svoje pjesme u svečanoj atmosferi atrija Poslijediplomskoga središta, a polaznici Seminaru dobili su njihove zbirke poezije s personaliziranim posvetama. U Ljetnome kinu Slavica prikazan je igrano-dokumentarni film *Dnevnik Diane Budisavljević* redateljice i scenaristice Dane Budisavljević. Kulturne večeri zaokružene su posjetom Gradske kazališne Marine Držića, gdje su polaznici pogledali predstavu *Tramvaj zvan žudnja* redatelja Paola Tišljarića. Kulturna su zbivanja 49. seminara tako uključila raznovrsna područja – povijest, arhitekturu, likovnu umjetnost, književnost, film i kazalište – učvrstivši ih kao neizostavan dio programskoga sadržaja Zagrebačke slavističke škole.

Organizacijski su 49. seminar Zagrebačke slavističke škole pripremile Tatjana Pišković, voditeljica Škole, Lana Molvarec, zamjenica voditeljice, i Iva Nazalević Čučević, programska tajnica Škole. Ovogodišnjom Zagrebačkom slavističkom školom njezina voditeljica nakon pet godina, a četiri održane škole, prestaje biti Tatjana Pišković, koja je svojim iznimnim znanstvenim, stručnim, organizatorskim i kreativnim doprinosima Zagrebačku slavističku školu zadržala na poziciji jednoga od najuzornijih jezikoslovnih, književno-znanstvenih i kulturnih seminara,

a nedvojbeno ju je i unaprijedila. Uza sve druge seminare kvalitetu su i prestižnost Škole u mandatu Tatjane Pišković uspješno gradile *Izvedbe roda u hrvatskome jeziku, književnosti i kulturi* (2017), *Metafore u hrvatskome jeziku, književnosti i kulturi* (2018), *Emocije u hrvatskome jeziku, književnosti i kulturi* (2019) i naposljetku *Binarnosti i suprotnosti u hrvatskome jeziku, književnosti i kulturi* (2021). Jubilarnoj pedesetoj i svakoj onoj koja tek slijedi neka su barem jednako uspješne kreacija, izvedba i emocija!

Iva Dragičević